

Hangversenyekről

Fittler Katalin, Csengery Kristóf és Kovács Ilona jegyzetei

Pannon Filharmonikusok – március 2.

Fittler Katalin

Vendégkarmesterrel lépett fel a zenekar a Pannon-bérlet második estjén, a rendkívül energikus Pawel Przytocki vezényletével. A műsor első részében Michael Martin Kofler szőlőjével Hacsaturján D-dúr fuvolaversenyét szólaltatták meg. A szólistát „a világ egyik legkeresettebb fuvolavirtuóza”-ként harangozta be a műsor előzetese, s talán ez is hozzájárult a – kétségkívül irányítható, mesterségesen gerjeszhető – felfokozott érdeklődéshez (diák-hallgatóság is volt, szép számmal). Kofler kétségkívül remek technikával rendelkezik, virtuozitása a rendkívül gyors játék tisztaságában és ritmikusságában mérhető leginkább. Ráadásul más erényekkel is rendelkezik, például a lassúbb, éneklőbb menetekben, s a kitartott hangokban makulátlan szépségű tónust juttat érvényre. Zenekari szólistaként kezdte pályáját, csaknem három évtizede lép fel zenekarok vendégszólistájaként. Imponáló biztonsággal játszott a Hacsaturján-művet, ugyanakkor tagadhatatlan, hogy amikor játszik, kizárólag a saját szólamára koncentrálna (amikor szünetel a szólama, a zene karakterét kifejező mozdulatokkal követi a zenekar játékát). A versenymű nyitótételében többhelyütt érződött, hogy együttlélegzésről szó sincs, szerencsére az indulások és a frázisok megérkezése mindig pontosra sikerült. A karmester megbízott a szólistában, s voltaképp a zenekarban is; ritkán szakadt el a partitúrától. A hatásos előadást követő tetszésnyilvánítást megköszönő ráadások arra engedtek következtetni, hogy Kofler számára szinte mindegy, hogy mit (milyen stílust, karaktert) játszik, a perfekcióra-törekvés játéka legjellemzőbb vonása. Debussy *Syrinx*-ben még az oldottnak ható gesztusok is megtervezettek voltak, ám igazán elemében akkor van, ha komoly erőpróbának teszi ki magát. Ideális versenyző-típus, aki ráadásul megnyerően tud örülni a megérdemelt sikernek.

Berlioz *Fantasztikus szimfóniája* testhez álló feladat volt a karmester számára, alapos műismeret birtokában felszabadított-

tan irányította az együttest. A nagy formaegységeknél karaktereket inspirálva vezényelt, elsősorban a fúvósok tematikus belépéseit jelezte mozdulataival, ami viszont azzal a hátránnyal járt, hogy a hangzás törzsét jelentő vonókat gyakran magukra hagyta. Pedig a dinamikai összerendezettségben központi szerepe van a dirigensnek, s épp a pillanatnyi korrekciókkal tudná biztosítani azt a többletet, ami a zenekari játékosoktól (szólamoktól) nem várható el. A vonóshangzással kapcsolatos elképzelésének látható jele a szólamok elkülönítettebb elrendezésében mutatkozott meg. De többre lett volna szükség, a folyamatos aktív kontrollra. Feltűnő különbség mutatkozott például a csellósólam hangzásában abból adódóan, hogy serkentette-e az odafordulás gesztusával intenzívebb játékra a muzikusokat. Máskor akár a „fixa idea” dallam csak fokozatosan jutott tematikus jelentőséghez a hegedűszólamokban, mert Przytocki épp valamely fúvós ellenszólammal foglalkozott. Ugyanakkor megérthető a fúvósok iránti kitüntetett figyelme, minden bizonnyal számára is örömet jelentett, hogy minden mozdulatára adekvát reakciót kap. E műben remekeltek a rezesek, a rezes-kórusok fénye a szó szoros értelmében bearányozta a hangzást. Az estre a zenekar koncentrált játéknak és az oldott atmoszférának a kettőssége volt jellemző.

Miskolci Szimfonikus Zenekar – március 3

Csengery Kristóf

Zeneszerzők legnagyobb bánata, ha nem játsszák a műveiket. A második legnagyobb bánat: ha bemutatják az új kompozíciót, de a darab csak egyszer hangzik el, azután eltűnik a süllyesztőben. Ez a mai kortárs zenei előadói gyakorlat legfőbb betegsége: az új alkotások nem kerülnek bele a zeneélet vérkeringésébe, nem válnak a repertoár részévé. Vajon melyik kortárs darabnak jut osztályrészül olyan jó sors, amilyen Gyöngyösi Levente 2. szimfóniájának jutott? Ezt a művet megrendelője, a Miskolci Szimfonikusok alig több mint négy héttel a január vé-

gén lezajlott Budapesti ősbemutató után (Mini Fesztivál, Müpa Fesztivál Színház, január 29.) már másodszor is eljátszotta, ezúttal a Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben, s már a harmadik megszólaltatás dátumát is kitűzték! Kivételes helyzet, amelynek háttérében az a sok éves, sőt több évtizedes kitartó érdeklődés áll, amelyet a kortárs zene egyik legavatottabb hazai karmestere, Kovács László a műfaj iránt tanúsít, s amit a Miskolci Szimfonikusok élén megrendelésekkel is rendszeresen nyomatékosít. Ilyen, a zenekar által megrendelt kompozíció volt Gyöngyösi 2. szimfóniája, amelynek sorsára, úgy látszik, az együttes és a karnagya a mű bemutatója után is odafigyelt.

A klasszikus formavilágú 2. szimfónia tovább halad azon a posztmodern úton, amelyet Gyöngyösi évekkor elelőtt kijelölt maga számára. A nyitótétel (*Allegro minaccioso*) dallamainak lejtése, gesztus- és harmóniavilága bartóki emlékeket ébreszt, de a nagy magyar példakép mellett fölsejlik Stravinsky és Sosztakovics alakja is: a fordulatok, színek leginkább e három szerző hatását mutatják. A *Largo* sok indulatot sűrít magába, és meglehetősen sötét színvilágú zene ez is, akárcsak a nyitótétel. A *Scherzo* (*Allegro energico*) kifejezetten groteszk, szándékoltan nyers hangzással – érezhető, hogy a zeneszerző itt a zenei tréfa diabolikus válfaját igyekszik művelni. Végül a szintén meglehetősen fanyar, ismét csak bartóki ihletésű fináléban a folklór-dallamosság is megjelenik. Jelentős mesterségbeli tudással, biztos tollal megírt, elokvens darab a 2. szimfónia, amelyet a Miskolci Szimfonikusok Kovács László irányítása alatt egyértelmű odaadással és feltűnően magas színvonalon tolmácsoltak.

Kovács László és a Miskolci Szimfonikusok másik törekvése a kortárs zene támogatása mellett a jazz-projektek megvalósítása: együttműködés különböző jazzmuzikusokkal, akik közül a zongoraművész Oláh Kálmán már visszatérő partnere az együttesnek. Most a miskolciak felkérésére Passacagliát írt jazztrióra és szimfonikus zenekarra. A művet a Miskolci Szimfonikusok és az Oláh Kálmán

Trió (Oláh Kálmán – zongora; Barcza Horváth József – bőgő; Balázs Elemér – dob) közösen mutatták be. Kamaszkorom rendszeres jazzhallgatásainak egyik élménye volt a nemzetközi híru amerikai együttes, a Modern Jazz Quartet művésze: ők négyen (Milt Jackson – vibrafon; John Louis – zongora; Percy Heath – bőgő; Connie Kay – dob) képviselték a 20. század második felének jazzvilágában (a Milhaud- és Schoenberg-tanítvány Dave Brubeck mellett) legmarkánsabban a klasszikus zene forma- és műfaji világából merítő jazz irányzatát, és rendkívül kulturált, igényesen kidolgozott, árnyalt eszköztárú felvételek sokaságával tettek hitet esztétikájuk mellett. Ők jutottak eszembe, míg Oláh Kálmán Pasacagliájának klaszikus zenei ihletésű dallamait hallgattam. Ez is művesen elaborált, intellektuális jazz (nem modern, inkább hagyományos harmóniavilágú), és vonzó érzékenységgel társítja a klasszikus hagyományt az afro-amerikai gyökerű zene eltérő kultúrájával. Hiányérzetet legfeljebb az okozott, hogy a mű, amely előbb a zenekart foglalkoztatja, majd a triót, végül „tézis” és „antitézis” után a két együttes „szintézisét” halljuk, nem eléggé aknázza ki a kétfajta médium együttes megjelenítését – pedig ez lenne egy effajta mű legizgalmasabb kihívása. Szép a zenekar megkomponált hosszú szakasza, természetesen otthon érzik magukat a trió tagjai, amikor az ő elkülönült muzsikálásukra kerül a sor, de amikor a zenekar kötött zenéje találkozhatna a trió improvizatív muzsikájával, az eredmény bátortalan, kevés. Másfelől tény, hogy mind a Miskolci Szimfonikusok, mind a trió tagjai kedvvel, igényes muzsikálással vettek részt a kalandban – és szép sikert arattak a közönség körében, melynek tagjai közül, mint sejthető, sokan kifejezetten erre a produkcióra várva keresték fel a Művészetek Palotáját ezen az estén.

A Szimfonikus felfedezések bérletnek ezen a hangversenyén a kortárs magyar mű és a „crossover” kísérlet felfedezőútja után a második részben egy másféleképpen felfedező hangulatú kompozíció: Dvořák 9. szimfóniája (Az Új világból) szerepelt a programon. Ki tudja, talán azért, mert egy gyakorlott zenekar számára a három mű közül ez minősül a leginkább ismert terepnek, ez tartalmazza a legkevesebb kockázatot (és kihívást), az eredmény is itt volt a legkevésbé lelkesítő. A tempóvételekkel, karakterekkel, hang-

zásarányokkal nem lehetett bajunk: Kovács László rutinos vezényletével a nyitótétel tömören, feszesen, telt hangzással és erőteljes hangsúlyokkal szólalt meg, a második tétel élén azonban pontatlanok voltak a rézfúvók, a nevezetes angolkürt szoló sem sikerült igazán ihletetten, sok hang „benne maradt” a hangszerben, s az egész tétel kissé csikorgós benyomást keltett. Szerencsére a scherzo pontos előadásban, szuggesztíven hangzott fel, és a finálé élén is elégtételt kaptunk a rézfúvók fanfárjától a második tételbeli gyengélkedésért – mindez azonban nem feledtette, hogy a mű tolmácsolásának egésze kissé pontatlannak, fáradtnak, elhanyagoltnak hatott.

Budafoki Dohnányi Ernő Szimfonikus Zenekar – 2012. március 9.

Kovács Ilona

Színes és sokrétűen változatos – talán így lehetne röviden summázni a Budafoki Dohnányi Zenekar március 9-i hangversenyét. Első látásra kevés közös vonás fedezhető fel a kissé heterogénnek tűnő program műsorszámai között, ám a különböző műfajok és különböző zene-történeti korszakok mégis jól megfértek egymás mellett. Sőt, a hangverseny előrehaladtával egyre inkább az a benyomásom támadt, hogy a művekből áradó ünnepélyesség, fény és ragyogás az összekötő kapocs. Az est „fényét” emelte a két kiváló szólista, Kokas Katalin és Kelemen Barnabás közreműködése is. A műsor sokszínűségének gyakorlati oka is volt, ahogy azt Hollerung Gábortól, az est karmesterétől megtudhattuk. A zenekar ugyanis első alkalommal játszott a MOM Kulturális Központ színpadán. A különböző apparátusokat igénylő művekkel a muzsikások tudatosan tesztelték a hangverseny folyamán a termet, ami a jövőben talán a zenekar egyik állandó fellépési helyszíne lehet. Rendkívül szimpatikusnak találtam, hogy a dirigens a közönség ítéletére is számít: kifejezetten kérte a véleménynyilvánítást, hiszen zenekar és hallgatóság közös érdeke és élménye egy-egy jól sikerült előadás. Ebben pedig – nem is kérdés – a megfelelő körülmények nagy szerepet játszanak.

A hangverseny nyitószámával, Wagner Nürnbergi mesterdalnokok című operájának nyitányával rögtön izzó hang- és érzelmi fokon kezdett az együttes, már-már

a terem akusztikai határait feszegetve. A pompázatos, fényes C-dúrban megkomponált nyitány nagyszerű megelőlegezése a Meistersinger eszmei mondanivalójának és ez kellőképpen érvényesült is Hollerung Gábor értelmezésében. A zenekar ragyogóan szólaltatta meg a többször is felhangzó mesterdalnok-motívumot, kellőképpen lírai és gyengéd volt előadásukban a szerelmi téma megszólaltatása és a szüklátó-körü, nevetséges Beckmesser alakja is felvillant olykor-olykor. A nyitány teret adott a kiváló egyéni teljesítményeknek is: remekeltek a Wagner által különösen kedvelt rézfúvósok és emlékezetes pillanatot hozott a fagott és az oboa között zajló párbeszéd megformálása is.

Az akusztikai próba következő „állomása” Mozart Esz-dúr szimfonia concertantéja (K. 364) volt. A zeneszerző e hegedűre és brácsára írt nagyszabású kompozícióját 1779-es európai körútról hazatérve Salzburgban komponálta. Ekkorra már (Mozart még csak a húszas éveinek elején járt) virtuózan kezelte az elsősorban a mannheimi mesterek által megismert koncertáló szimfonia műfaját. A korabeli hangzásarányokat figyelembe véve a Wagner-nyitányhoz képest magától értetődően jelentősen karcsúsított kísérel együttesel hangzott fel a mű. Az előadó apparátust tekintve és a színpad méreteit figyelembe véve – a zenészek kényelmes elhelyezkedése miatt is – ez a darab illett a legjobban a teremhez.

A szólisták, Kokas Katalin és Kelemen Barnabás a Mozart-versenymű megszólaltatásával egyik leggyakrabban játszott közös produkciójukkal léptek a közönség elé, hiszen közel másfél évtizede tartják repertoárjukon a kompozíciót. Előadásuk vitathatatlanul hozta azt a többletet, amit az évek során való összecsiszolódás hozza: közönség játékukhoz, és – az első tétel kivételével – mindketten lebilincselő zenei élményt nyújtottak. A nyitótétel ugyanis a szélsőséges hangsúlyoktól, a túlzott agogikától és a feleslegesnek tűnő dramatizálástól robotszerűen merevre sikeredett. Bőséges kárpótlást nyújtott azonban a 2. és 3. tétel megszólaltatása. A c-moll lassútétel elmélyült párbeszéde, finom, áttört szólamrajza páratlan élményt adott. Ha nem volna köztudott, hogy férjfeleség játékát halljuk, akkor is nyilvánvaló, hogy szoros érzelmi kapocs fűzi össze a két művészt. Ahogy a brácsára átsiklottak a hegedű frázisai, amelyen simán,

törésmentesen egybeolvadtak a zenei mondatok, hogy azután csak a szakaszok végén egyesüljenek – mindez a kamarazenélés magasiskoláját mutatta be. A zárótétel a tőlük megszokott fölényes virtuozitással, eleganciával és a humort sem nélkülöző játékosággal csendült fel – a zenekar odaadó kíséretével. Nem maradt el az ováció sem: a két művész először Händel-Halvorsen fergetegesen előadott Passacagliájával köszönte meg a szünni nem akaró tapsot, majd egy szintén sokat játszott közös produkciójukból, Bartók 44 duójából szólaltattak meg hármat (Újév-köszöntő, Bánat, Szól a duda).

A műsor második felét két Ravel-sláger töltötte ki: a Daphnis és Chloé 2. szvitje, majd a Bolero. Az eredetileg balettzenének készült Daphnisből két szvitet készített a francia mester, melyek közül a második vált igazán népszerűvé. Ennek indító tétele – a Napfelkelte – a zeneirodalom egyik legcsodálatosabb hajnali jelenete. A tétel egyetlen hatalmas zenei freskó, ahol a zene a sötétségből az egyre erősebb világosság felé halad. Itt és most a fokozatosan kinyíló természet megrajzolása nem volt annyira ihletett, mint azt korábbi élményeim alapján vártam (mint ha a hajnali madárkák is kissé álmosak lettek volna még). Tetszetek azonban a zenekar finoman kikevert árnyalatai, meggyőzőek voltak a tempóvételek és a forma fordulópontjai.

Végül, méltó módon koronázta meg az estet a zárásként felhangzó Bolero. A közel negyedórán át egyetlen témát ismételtető mű a hangszerelés magasiskolája, szép szólókat kínálva a zenészeknek. Ők maximálisan éltek is a lehetőséggel: mámoros életöröm hallatszott ki igényesen megformált magánszólamaikból. Hollerung Gábor érdeme, hogy nem esett szét a darab: nagyszerűen összefogta zenekarárt és mindvégig elkerülte a monotónia csapdáját. Belső intenzitás, folyamatos sodrás, kellően felépített fokozás jellemezte a pazar előadást.

MÁV Szimfonikus Zenekar – március 9.

Fittler Katalin

A Lukács-bérlet 3. estjének első részében Nagy Róbert volt a főszereplő, aki Hidas Frigyes Fantáziájának és Dohnányi D-dúr hangversenydarabjának szólóját játszotta.

A Bécsi Filharmonikus Zenekar szólócsellistája az utóbbi művet a Művészetek Palotájában is előadta. Most, az Olasz Kultúrintézet kétségkívül meghittebb légkörű termében, mindkét darabot briliáns kamaraművészi produkcióként szólaltatta meg – mentesen a már-már kötelező szólista-attitűdtől, szólamára kizárólag a nemes tónussal irányítva a figyelmet. A kamara-jellegnek ugyanakkor ellentmond az interpretáció egésze; a zenekar mintha tudatosan háttérre vonult volna vissza. Bágyasztó légkörben zajlott ez a félidő – jóllehet, nincs széles határsáv az előadók és a hallgatók között, mégis, nem érződött a muzsika születésének közvetlensége! Minden korrektség ellenére, szinte háttérzenévé személytelenedett mindkét mű. Szépek, addig gyönyörködtetőek, amíg szólnak – s hamar a feledés homályába süllyednek.

A szünet után szerencsés gesztussal ébresztette fel a közönséget Győriványi Ráth György: Dohnányiról szól, lényeglátóan, érdekes adalékokat villantva fel életéből. Azáltal, hogy nem(csak) tényeket-adatokat közölt, hanem egyszersmind elgondolkodnivalót is adott, sikerült elérnie, hogy aktív zenehallgatókhoz jusson el a II. szimfónia. Győriványi elsősorban operakarmester, ezt éreztük, amikor a koncertpódiumon dirigált. Pontos ütéseivel fegyelmzett játékot követel meg, amikor az új karakterek megjelenését előkészíti, egyben a nagyformát építi. Ugyanakkor, adottnak tekinti a muzsikus-anyagot, nem inspirálja különleges teljesítményre sem a szólamokat, sem a szólisztikus frázisok megszólaltatóit. Az ilyesfajta „tudjuk, miről van szó” hozzáállás leginkább akkor kamatozik, ha összeszokott együttesével a karmester, tehát valóban félszavakból is megértik egymást (pontosabban, a félszavak másik fele gyakran elhangzott a próbák során). Lehetetlen volt nem észrevenni: amikor bármilyen módon közvetlen kapcsolatra törekedett, hirtelen aktivizálódott a zenekar. A fokozások során formálódtak, csúcsra-törtek a motívumok, s a dinamika, átlépve a jellegtelen-halk szintet, mintegy többdimenzióssá vált, s szinte ösztönösen helyükre kerültek az árnyok. Az E-dúr szimfónia kétségkívül monumentális mű. Nemcsak terjedelme teszi azzá, hanem a tételek során bejáratott érzelmi világ is. Nem számoltam utána, vajon tényleg mindösszesen nyolcadszor csendült-e fel budapesti koncertteremben

ez a mű, miként a karmester említette – de tény, hogy egyik hazai zenekar sem tekintheti repertoárdarabjának (ily módon feltételezhető: sokan most hallották először). Hangfelvételeken viszont hozzáférhető a szimfónia, tehát nem a megszólaltatás ritkaságán van a hangsúly, hanem az a fontos, hogy ez az interpretáció (is) élménytadó volt. Sikerült megőrizni a közönség aktív figyelmét, s ez a figyelem vélhetőleg visszahatott a pódiumra is. Személyesebb lett az előadás, közlésekben gazdag, ily módon alig észleltük az idő múlását. Az a fajta jóérzés alakult ki, hogy elhallgatnánk bármeddig... Úgy tűnt, Győriványi a szívén viseli a Dohnányi-művek sorsát. Bárcsak a szimfónia lelkes fogadtatása arra ösztönözné, hogy keresse az alkalmakat, amikor tovább tudja népszerűsíteni ezt a kompozíciót. A ráfordított munka hatékonyságát persze az növelné, ha a zenekarnak is lenne módja a közeljövőben – minél többször – megszólaltatni. A hazai koncertélet gyakorlatának ismeretében ez persze meddő álmodozás – pedig érdemes lenne kipróbálni, mekkora az érdeklődők kihasználatlan kapacitása. Az újrajátszás minden bizonnyal örömforrásul szolgálna a zenekari játékosoknak is.

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara – március 25.

Fittler Katalin

Vasárnap délelőtt nyilvános főpróba keretében hallgathatták a Mendelssohn-művekből összeállított programot a Kodály-bérlet tulajdonosai az Operaházban. Nehéz eldönteni vajon ők jártak jobban, vagy másnap este a Dohnányi-bérletesek. A gyakorlatban remekül vizsgázik a vezetőségnek az a tudatos koncepciója, hogy ahhoz a régi dicső korszakhoz kíván visszatérni, amikor „a zenekar élén a legnagyobb karmesterek és szólisták váltották egymást”. Ezúttal Christopher Hogwoodnak köszönhetjük a nagy élményt. A régizenevilág világszerte elismert angol nagymestere leggyakrabban a saját együttesével lép fel – ezúttal vendégkarmesteri minőségben adott mesterkurzust értő zenélésből és zenehallgatásból (mert a kettő rendkívül szorosan összefügg). Napjaink koncertéletében a művészek „alaptípusához” tartozik a par excellence vendégkarmester, akinek a teljesítményét szinte a megtett kilométerekben is lehet mérni; akinek munkája mindig rövid-tá-

vú, minimális próbák után kell maximális hatásfokú előadást produkálnia. Hogwood alapvetően nem ilyen beállítottságú. Nagytudású, ráadásul partnernek tekintí alkalmi muzsikusaikat: tudomásukra hozza, mit-miért kér tőlük. Ilymódon tanít, lehetővé teszi, hogy a megtanultakat másutt-máskor is kamatoztathassák a hangszeresek. És nem elhanyagolható szempont az sem, hogy Hogwoodnak remek keze van, mozdulatai kifejezőek, tehát még akkor is alapvetően megváltoztatná a hangzást, ha semmit nem magyarázna, kommentálna, csupán azt kérné: játsszanak „a kezére”. Hogy a szó nemes értelmében vett népművelés teljes körű legyen, a zenekar elnök karnagya, Győriványi Ráth György vállalkozott – korántsem formális – műsorvezetésre. Tehát aki magától nem figyelt fel bizonyos jelenségekre, azok is értesültek mindarról, amit a szemfülesebb-rutinosabb hallgatók önmaguktól felfedeztek. Ezek tehát a körültekintő-gondos tervezés és szervezés jelei – de a lényeg maga a zenei élmény. Az értékelés mindig tartalmaz szubjektív vonásokat, s aligha lehet kárhoyzhatni a lelkesítő hozzáállást, így Mendelssohn már-már túlértékelését (még mindig jobb, mint amikor remekműveket is szinte bocsánatkérő gesztussal vezetnek elő). Hallhattuk a Ruy Blas nyitányt, az I. (g-moll zongoraversenyt), majd a méltán gyakran játszott, gyönyörködtető IV. (Olasz) szimfóniát. Szerencsésnek tarthatja magát a fiatal szólista, Palojtay János, akinek Hogwood jóvoltából egészen különleges kíséret állt rendelkezésére. A versenyművek szolístájaként ritkán fellépő művészek számára néha még pódium-rutin birtokában is külön feladatot (elterelő ingert) jelent, hogy a szólamon, s a kompozíció egészen kívül a konkrét hangzó környezetre is kell figyelni. Pontosabban arra, hogy a szólista és a kíséret közötti kapcsolat minél intenzívebben működjék. Ezúttal elég volt a kontroll; szinte maguktól kialakultak az ideális arányok. Vagyis, egy-egy dinamikának afféle holdudvara volt, korántsem objektíven mérhető ereje.

Hogwood (az utóbbi évek pódiumgyakorlatában) szokatlanul ültette a vonós-kart; a prímhegedű mellett a brácsaszólam foglalt helyet, aztán a cselló folytatta az ívet, s a II. hegedű így az elsővel szemben helyezkedett el. Más környezetben még az ismert művek megszólaltatása is tartogat élményt a játékosoknak!

Délelőtt volt, a muzsikuskok többsége utcai ruhában (azért szép számmal voltak, akik a fehér inggel megadták a rangot a korántsem hétköznapi muzsikálásnak), mégis, a minőség ünnepi légkört teremtett. Ahogyan felcsendültek a nyitány első hangjai (akkordjai), a fogékony hallgatót máris sikerült elvarázsolni. Hogwoodot figyelve, megint csak közelebb juthattunk a régizenélés egyik titkához (olyasmihhez, ami korántsem igényel speciális felkészültséget). A műegész ismeretében intellektuálisan el tud számolni valamennyi részlettel, lineárisan csakúgy, mint a harmóniai történéseket illetően. Tehát, nincsenek „közömbös”, jellegtelen hangok, frázisok, szólam-részletek. Mindennek megvan a maga funkciója, s így arányos építménnyé nemesedik a hangzás. Hogwood fáradhatatlanul lelkesítette az együttest, hol belépést segítve, hol karaktert rajzolva, hol pedig a hangzás folyamatának intenzitását irányítva. A főpróba-jelleg abban is megmutatkozott, hogy remek érzékkel tudta megítélni, mikor kell valamit kiemelni, megismételni, s mikor elég csak emlékeztetni, hogy „élesben” majd másképp kell játszani... Különleges érzékenységgel tudta megítélni azt is, a kigyakorlásban meddig lehet elmenni. Ennek köszönhetően lelkesítően aktivizálta a hangszereseket, s ki-ki úgy érezhette: tudása legjavát adta. Remekeltek a rezesek, érzékeny tónussal gyönyörködtettek a brácsások, egymást inspirálta a két hegedűszólam, és rugalmas fundamentumot biztosítottak a bőgősök. A hangzás arányosságának érzetéhez minden biztonnyal hozzájárult az is, hogy Hogwood nagy figyelmet fordított a ritmikus profil kialakítására is. Mendelssohn gyakran pasztellszínű, szolid árnyalatokban gazdag muzsikája változatosnak hatott ebben a tálalásban. Nem véletlen, hogy a műsor végén, amikor már „csak” a szimfóniára vonatkozó instrukciók voltak hátra, kevesen hagyták el a nézőteret. Sokan éreztük úgy, hogy a műsor igazi értékét Hogwood jelenti, s amíg láthatjuk-hallhatjuk őt, addig ott a helyünk!

Zuglói Filharmónia – Szent István Király Szimfonikus Zenekar és Oratóriumkórus – 2012. március. 22.

Kovács Ilona

A Tavaszi Fesztivál keretében, a Belvárosi Szent Mihály-templomban fellépő zuglói együttesnek minden biztonnyal nagy kon-

kurenciát jelentett az ugyanebben az időpontban meghirdetett, Mihail Pletnyov dirigálta Orosz Nemzeti Zenekar vendégjátéka, ám akik Záborszky Kálmán együttesét választották (sokan voltak, akik így döntöttek), katartikus zenei élménnyel lettek gazdagabbak az est végére. A műsoron Lajtha László Három Mária-himnusz (op. 65) című, női karra és orgonára írott műve, majd Joseph Haydn 1782-ben komponált Missa Cellensis - köznapi nevén „Maria-zelli” (Hob. XXII: 8) - miséje szerepelt.

Lajtha születésének 120. évfordulójáról a Tavaszi Fesztivál több rendezvénye is megemlékezett. A zuglóiak már rutinos Lajtha-előadók, hiszen jubileumok nélkül is időről-időre előveszik a Lajtha-műveket. A most műsorra tűzött, 1958-ban keletkezett három Mária-himnusz a szerző vallásos darabjainak utolsó reprezentánsa. A kórusművek három külön világot, három egyedi hangulatot képviselnek. Közös bennük, hogy zenei nyelvezetük meglehetősen heterogén. Különös elegyét adják a Lajthát ért zenei hatásoknak, a gregoriánnak, a késő romantika és a századelő francia zeneszerzőinek – és a magyar népzeneének. A szülőföld hangjának jelenléte, érzésem szerint, a harmadik ének indításában érhető tetten a legnyilvánvalóbban: a komponista mintha csak a Csillagok, csillagok szépen ragyogjatok dallamát szötte volna bele a mű kezdetébe. A nehéz, disszonanciákban gazdag zene megszólaltatása korrekt, fegyelmezett előadásban hangzott el. Már itt felfigyelhettünk a nőikar szép tónusára – ez a Haydn-misében is nagy élményt adott. Külön dicséretet érdemel a végig nagy lelkesedéssel játszó orgonista és a harmadik himnusz szoprán-szólistájának előadója – nevüket a műsorlap nem tüntette fel.

A hangverseny nagyobb részét kitöltő Haydn-misében vegyeskarrá bővült a Lajtha-mű kórusa, zenekar és négy szólista is csatlakozott az előadókhöz. Az énekkar mindvégig magabiztos teljesítményt nyújtott és szilárd tartóoszlopként szolgálták az előadást. Tetszetek a Kyrie és Sanctus tételek magvas férfikari indításai és az erőteljes kórustömbök a Credo drámai tablóiban.

Haydn e kompozíciójában – korábbi miséihez képest – jelentősebb szerepet szánt a zenekarnak. Az együttes elsőrangúan teljesített, egységes hangzással, kidolgozott részletekkel örvendeztetve meg a hallgatót. Különösen mély benyomást tet-

tek a barokk óta a pompát, dicsőséget közvetítő trombita-timpani megszólalások, de a zenekar többi szólama is tudása legjavát adta. Jó volt látni a muzsikuskok odaadását és lelkesedését, amely az egész előadást végigkísérte.

A négy szólista – Geszthy Veronika, Gémes Katalin, Megyesi Zoltán és Cser Krisztián – együtt énekelve is, külön-külön is legjobb formáját hozta, előadói egyéniségük kisugárzása jótékonyan egyesült hangképzésük magas kultúrájával és érthető szövegmondásukkal. Elég csak a passiószerűen eseménydús Credo megfogalmazására utalni, ahol a soprán látványos, virtuóz szólói mellett kellően kontrasztos volt az Et incarnatus tenorszólójának befelé fordulása; a szöveg dramaturgiája is nagyszerűen érvényesült például a Crucifixusban, az alt és a basszus szorosan egybefonódó kettősében (ugyanebben a tételben a diadalmas Et resurrexit szakasz kórus- és zenekari hangzásáról nem is beszélve). Mind a négyen elsők voltak az egyenlők között. Nehéz is lenne például Geszthy Veronika Gloria-beli Laudamus te kezdetű szólójának fürge, világos sopránja, Gémes Katalin altjának szintén a Gloria-tétel Domine Deus kezdetű szólójában mutatott telt, képlékeny puhasága, Megyesi Zoltán a Christe eleisonban átélt szuggesztivitása vagy Cser Krisztián Agnus-beli szólójának gazdagon zengő basszusa között rangsorolni, hogy csak néhány emlékezetes pillanatot emeljek ki. Minden szempontból magával ragadó előadás volt, mely megérintette a hallgatót. Az élmény megteremtéséért köszönet illeti Záborszky Kálmánt is, aki határozott mozdulataival remekül összefogta a nagy apparátust, hatalmas, markáns íveket formált, melyek nem engedték szétesni a művet. Az előadás egésze érdelemgazdag volt, végig lekötötte a hallgató figyelmét. Már a metró felé tartva, tanúja lehettem egy házaspár beszélgetésének, akik lelkesülten osztották meg egymással az elmúlt két óra élményeit. Csodálatos koncert volt – összegzett végül egyikük. Szívemből szólt, mert magam is így gondoltam.

Duna Szimfonikus Zenekar – március 25.

Fittler Katalin

Korántsem csupán a Mesélő muzsika közönségének jelentett különleges élményt a Millenáris Teátrumban rendezett bemuta-

tó (pontosabban, a szórólap információja szerint, a Grimm meséje nyomán készült mű új változatának bemutatója). Csemiczky Miklós: A brémai muzsikuskok című meseoperája került színre (Szöveg: Varró Daniél, Dramaturg: Györgyfalvy Katalin, Rendező: Almási Tóth Sándor). A szerepeket a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem opera-tanszakának hallgatói játszották, közreműködtek a Magyar Táncművészeti Főiskola növendékei, a díszlet-jelmezkesztésben pedig a Magyar Képzőművészeti Egyetem Látványtervező Szakos hallgatói. A Duna Szimfonikus Zenekar játszott, a Nemzeti Énekkar Férfikara énekelt, a karmester Sándor Szabolcs volt.

A Duna Szimfonikus Zenekar választása telitalálat volt. A kis létszámú együttes intenzív hangzásról tudott gondoskodni, megbízható fundamentumot jelentve az éneklő-játszó szereplőknek. A nagy térben középen volt a színpad, két oldalról vette körül a közönség. A szimmetrikus erővonalak mentén történő játék mindenhonnan áttekinthető volt, a hangszeres kíséret is plasztikusan érvényesült. Az arányokból következően, a plakátszerűség szempontjait kellett érvényesíteni a hangzásban, s ezzel együtt rendkívül megnőtt a karakterizálás jelentősége. Csemiczky szellemes muzsikát komponált, gyakran olyan poénokkal, amelyeket eleve felnőtt hallgatóinak szánt, és sok-sok zenei asszociációval, utalással, amelyek értése zenei felkészültséget feltételez. Dallamfordulatok, amelyek valahonnan ismerősek, modulációk, amelyek már-már sztereotip hatást váltanak ki, speciális szerkesztésmódok, amelyeknek történeti távlatban szemantikailag értelmezhetőek. Hasonlóképp, a hangszerelés is bravúros, leleményes. Hogy tényleg hatásos legyen, ahhoz alapfeltétel volt a muzsikuskok értő kottaolvasása. Ebben (is) remekeltek a Duna Szimfonikus Zenekar tagjai, akik a kottapultok mellől szívvel-lélekkel részt vettek a mese-mókában. Jelentős szerepük volt abban, hogy a közönség figyelme nem lankadt – akkor sem, ha épp kevés volt az aktuális látvány, vagy már egy ideje nem lehetett „rendesen” érteni a szöveget.

A legkisebbeket lekötötte a látvány, a nagyobbak a szöveg poénjai iránt is fogékonyak mutatkoztak – a felnőtt néző pedig értékelte, hogy az énekesek tanzékvezetője, Marton Éva is megtisztelte jelenlétével a bemutatót, s figyelte, ho-

gyan kerülnek a zene, a művészetek varázshatalmába a gyerekek. Jó lenne, ha a bemutatót követően sem kerülne az új meseopera a feledés homályába – a szakmabeliek örömmel „olvasnák” is, első hallásra elsikkadó további poénokat és szellemes fordulatokat fedezve fel a partitúrában.

Óbudai Danubia Zenekar – március 28.

Csengery Kristóf

Az ország történelmével függ össze, hogy a magyar hangversenyműsorokban sok évtizeden át a német-osztrák repertoár egyeduralkodó érvényesült. Ma már sokkal szélesebb a skála: Budapesten és vidéken bőségesen megszólalnak más nemzeti-ségű – szláv, olasz, francia, angolszász – zeneszerzők művei is. De persze még mindig bőségesen akadnak felfedezésre váró földrajzi területek. Így például Észak szerzői iránt hagyományosan közönnnyel viseltet a magyar koncertrendezés. Ezen a helyzeten igyekezett változtatni az Óbudai Danubia Zenekar, amikor a Nemzeti Színházzal közösen rendezett bérletén belül meghirdette Észak-Európa című estjét. Három nemzetet képviselt a műsor, két népszerű és egy ritkaságnak számító kompozíció szólalt meg a színház nagyertermének dobogóján: a műsor első részében a finn Jean Sibelius (1865–1957) Finlandiája (op. 26, 1899/1900) és a norvég Edvard Grieg (1843–1907) a-moll zongoraversenye (op. 16, 1868) az ismert és kedvelt 19. századi műveket, a szünet után a dán Carl Nielsen (1865–1931) 5. szimfóniája (op. 50, 1922) a 20. századi ritkaságokat képviselte.

Mielőtt magáról a hangversenyéről esnék szó, elkerülhetetlen, hogy pár mondatban a helyszínről is írjak. A nyilvánosság tud az Óbudai Danubia Zenekar és a Nemzeti Színház közötti szoros együttműködésről, s így az együttes közönsége számára is nyilvánvaló, hogy a zenekarnak a Nemzeti Színházban koncertbérleteket meghirdetni pénzügyi szempontból minden más lehetőségénél gazdaságosabb. Emellett az a szempont sem közböbös, hogy a Művészetek Palotájának szomszédságában lévő Nemzeti jól megközelíthető, és nemcsak maga a nagyterem, de az épület egésze és egyéb belső terei is rendkívül elegáns, vonzó környezetet kínálnak egy kulturális esemény-

hez. Egy szó mint száz: kellemes dolog koncertre menni a Nemzeti Színházba. Mindez azonban nem változtat azon, hogy maga a terem akusztikai adottságával egy hangverseny számára sajnos mostoha körülményeket teremt. A hangzás fedett, tompa, száraz. Lehet, hogy a beszéd jól érvényesül ebben a térben, de egy szimfonikus zenekar a maga telt tuttijaival és színgazdagságával óhatatlanul befulladás, már csak azért is, mert a terem méreteivel sem kedvez a zenekari hangzásnak – meglehetősen kicsi, nincs lehetőség arra sem, hogy a zengés kinyíljon. Mindezt természetesen csupán a közönség érzékenyebb hallású része (és persze a szakmabeli) veszi észre, de aki ilyen, az mindenképpen sajnálkozva kénytelen megállapítani, hogy az esemény hangversenyezés számára alkalmatlan térben zajlik. Koncertkritikusként pedig óvatosan azt kell előrebocsátanom, hogy a hangzásárványok és a dinamika hiteles megítélése ilyen körülmények között rendkívül nehéz – ezért inkább a produkciók egyéb paramétereiről fogok véleményt mondani.

Nyitószámként a Finlandia dinamikus, érzelem- és indulatgazdag előadásban szólalt meg. Héja Domonkos vezényletével érvényesült mind a mély morajlású nyitótema küzdelmes jellege, mind a rézfúvók pattogó, repetíciós dallamának tette kész magatartást szimbolizáló harciassága, mind pedig a záró himnuszdal fennkölt, nemes egyszerűsége. A zenekar kedvvel, temperamentumosan és összeszedetten játszott. Hasonlóan kellemes benyomást keltett Grieg a-moll zongoraversenyének kísérete is, és ami a tempókat, karaktereket, dinamikát – egy szóval a magánszólam körvonalazását – illeti, ifj. Balázs János zongorázása ellen sem lehetett kifogás. Kevésbé éreztem vonzónak azt a törekvését, amely arra irányult, hogy a mű hatáselemeire rájátszson, azokat – kissé a bárzongoristákra emlékeztető szellemben – „eladja”, és hasonlóképpen csalódást okozott játékában a technikai kidolgozás elnagyolt jellege. Nagyjából minden a helyén volt, kirívó hanghibákra nem kellett felkapni a fejünket, de a teljesítmény egészében mindvégig ott kísértett az a fajta nagyvonalúság, amely nem óhajt mindent aprólékosan kidolgozni, a nehéz, virtuóz szakaszokat (s ilyen az a-moll zongoraversenyben bőven akad), inkább kissé elkeni, egyfajta

„improvizatív” szellemben. Az utóbbi időben többször is hallottam ifj. Balázs Jánost, és sajnos volt alkalmam tapasztalni, hogy hajlamot mutat az ilyen előadói magatartás iránt. Mint ahogyan önmaga szerénytelen ünnepeletetése, a siker mesterséges gerjesztése iránt is: annak ellenére, hogy nem volt tomboló ünneplés, rövid tapsok után újra és újra a hangszer mellé ülve három ráadást is adott: Liszt Rigoletto-parafrazisát, Chopin cisz-moll keringőjét és Liszt La campanelláját hallottuk tőle. Az utolsó ráadásnál már a zenészek arcán is látni lehetett a csüggedtséget.

Műsortervezés szempontjából a hangverseny legértékesebb, bátor cselekedete Carl Nielsen 1920/22-ben keletkezett 5. szimfóniájának bemutatása volt. Ez a kompozíció töltötte ki a teljes második részt. Héja Domonkos vezénylese feltárta a mű jellegzetes, „zord szépségét” (az északi zene tipikusnak tekinthető tulajdonsága ez, amely Sibeliusnál is sokszor megfigyelhető), a sötét színvilágot, a kopár dallamosságot, a karakterekben, a ritmikában és az ütőhangszerek gyakori használatában megnyilatkozó háborús hangvételt, amely a darabot inspiráló élmények legfontosabbika. Szintén világossá tette az interpretáció a zene rokonsági körét: ez az intonáció Mahler és a későbbiek közül Sosztakovics szimfóniáinak közeli rokona. Szép volt a nyitótétel végén a színpalak mögötti lontano klarinetszólo poézise. Lágy, behízselő, a szó megszokott értelmében melodikus pillanatok nemigen akadnak Nielsen szimfóniájában, amely már amúgy sem a posztromantika, inkább a születő modernizmus nyelvén beszél. Ezért aztán nem könnyű megküzdeni ezzel a művel, de a karmester és a zenekar egyaránt sokat tett egy igényes kidolgozású, szuggesztív produkció összehatásáért, amely meg is született. A mű végkifejletének előadása kiváltképp hatásos volt: létrejött az az energiát sugárzó, dacos-heroikus hangvétel, amely némiképp Sosztakovics 5. szimfóniájának zárásához teszi hasonlóvá a Nielsen-mű befejezését.

MÁV Szimfonikus Zenekar – március 29.

Fittler Katalin

Francia est az Olasz Intézetben, az Erdélyi Miklós bérlet keretében. Francia kar-

mester vezényelt, Alain Paris, a Debussy Kis szvitje és Dukas C-dúr szimfóniája között felcsendülő Saint-Saëns zongoraverseny szólóját Bogányi Gergely játszotta. Hagyományosan olvasmányos ismeretösszevég, és hagyományosan valami távolságtartás a francia muzsika remekei iránt. Mintegy évszázada van már annak, hogy Kodály rámutatott hangversenyéletünknek arra a lemaradására, amellyel nagy távolságból követi csak a francia zenei termést. A helyzet azóta sem sokat változott, már ami a francia zene értését illeti. Kisszámú darab tartja helyét a repertoárban, de a nagy ritkán felcsendülő francia darabok megmaradnak kuriózumnak, egzotikumnak. Ebből a műsorból az Henri Busser zenekari átírtában népszerű Kis szvit tekinthető ismertnek – mármint a hallgató számára. Ugyanakkor feltűnt, hogy a francia karmester sem tudta elérni, hogy charmatosan, elegánsan szóljanak a tételek. Alain Paris mindvégig a formarészek plasztikus formálására törekedett, s arra, hogy pregnáns legyen a ritmika. Nem kért rajzos dallamvonalakat, s láthatóan beletörődött, hogy a melódiaívek gyakran kicsorbultnak, szögletesen töredezenek. A színek és árnyalatok iránti érzékenység hiányából adódóan korántsem lettek kiaknázva a szerzők által partitúrába álmódott impresszionisztikus fordulatok. A Kis szvit világa villanyfényes volt, a természetes fények és árnyékok játékával adós maradt az előadás. A g-moll zongoraverseny hallatán arra kellett gondolnunk: ha magának írta, igazán remek zongorista lehetett Saint-Saëns! A versenymű-terméséből legnépszerűbb II. zongoraverseny elsősorban bravúros szólójával hatott (a tetszésnyilvánítást Bogányi Chopin-darabbal köszönte meg). A Dukas-szimfónia esetében hasznosnak bizonyult a dirigens karakterek mentén formáló koncepciója. A hangszerelés változásait követve, hangulatokban és karakterekben gazdag tételeket hallottunk. Plasztikusan érvényesültek a visszatérő szakaszok, s annál hatásosabb volt, amikor soroló-forma vezetett a tetőponthoz. Paris remélhetőleg elégedett volt a hatással, amit közreműködésével hazája muzsikája gyakorolt a magyar közönségre. A mai magyarok (gyakorló zenészek és zenebarátok) francia zene-ismeretével Kodály aligha lenne az. Mindenesetre, ne becsüljük le ezt a kis építőkövet, amihez sok hasonlóra lenne még szükség...

Nemzeti Filharmonikusok – április 6.*Fittler Katalin*

Úgy tűnik, a Nemzeti Filharmonikusok törzsközönsége annyira Kocsis-rajongó, hogy legfeljebb olyankor hagy ki egy-egy koncertet, ha vendégkarmester jön. Így Matthias Bamert sem tapasztalhatta meg, milyen érzés fellépni a zsúfolásig megtelt Bartók Béla Nemzeti Hangversenyteremben. Ráadásul, a műsor iránt aligha lehetett ellenérzéseket táplálni; Prokofjev Rómeó és Júlia baletzenéjéből bármilyen szvit-összeállítás tetszetős, Arnold Schönberg zenekari átírata pedig Brahms zongoranégyesének sajátos-egyedi „olvasata”, mindazonáltal hangjaiban megőrzi a brahmsi muzsikát.

A szvit esetében kissé félreérthető információknak tűnt, hogy „Matthias Bamert változata” – annál is inkább, mivel a dirigens zeneszerzői tanulmányokat is folytatott (aki nem rajong az átíratokért, sokallhatta, hogy e műsorban kevés az eredeti). Mert csak akkor derült ki, amikor megkaptuk a koncert ismertetőjét, hogy Bamert közreműködése mindeössze arra szorított, hogy Prokofjev három szvitjéből a kilenc kiválasztott tételt oly módon foglalta össze monumentális szvitté, hogy az nagy vonalakban, lazán kövesse a történetet.

A svájci Bamert oboistaként kezdte pályáját (a Salzburgi Mozart-Zenekarnál), majd 28 évesen a vezénylés mellett kötelezte el magát. Nemzetközi karrierjét Széll György asszisztenseként kezdte, majd Stokowski clevelandi zenekaránál folytatta – talán a nem túl hosszú amerikai pályaszakasz öröksége az amerikai iskolázottságú ill. ott felnőtt karmesterekre jellemző tükröződéses gyakori alkalmazása. Bár 2000-ig a Londoni Mozart Players vezetője volt, munkásságában 1990 óta mind nagyobb a vendégkarmesterség szerepe; ez pedig afféle matrózszerelemhez vezet. A rövid együttműködés idejére nem alakít ki személyes kapcsolatot az aktuális zenekarral, inkább arra szorítkozik, hogy „lekísérje” a darabokat. Tény, „tudta” mindkét kompozíciót – de (egykori fúvós létére) kevés figyelmet fordított arra, hogy másként intse be a különböző hangszercsoportokat. Másként kell előkészülnie a hangindításhoz egy vonósra és egy fúvósra! Nagyrészt ennek a számlájára írható jó pár pontatlan indítás. Bamert nyilvánvalóan

felismerte a Nemzeti Filharmonikusok kvalitásait, s megelégedett azzal, amit a játékosok szinte tőle függetlenül, önként-maguktól adtak. Ráadásul, szívesen követi a hegedű-dallamokat (olyankor is, amikor elengedhetetlenül szükséges lett volna egy-egy basszus-kíséret indítása), ilyenkor szinte megfélemedezik a többi szólóról. Felkészült együttesről lévén szó, kockázatmentesen tehette. Viszont ennek a hozzáállásának köszönhető az egyenetlen színvonal, varázslatos szépségű részletek váltakoztak közepszerűen megoldott szakaszokkal. Emlékezetes a behízselően szép fuvolahang, s a rézfúvós-kórusok remek teljesítménye. A szvit nyitótételében csodálatos tónusokban és (a hangszerelésből adódó) hangszínváltásokban gyönyörködhattunk, a későbbiekben sokat köszönhattunk a pregnáns ritmusképleteknek (néha szinte túlzásba vitte a karakterizálást, amikor a skáladalalm puskasortűz jelleggel hatott). A kis léptékekre való figyelés viszont nem párosult azzal az építkező szellemiséggel, amellyel többek között Kocsis kényeztetési rendszeresen zenekara élén a közönséget. Bamert zenei gondolkozásmódja jobban kamatozott a szvit esetében, mint Brahms művének Schönberg-átírataiban, ahol perdöntő lett volna, hogy a dirigens mintegy patikamérlegesen adagolja az egyes szólamok illetve szólók dinamikai arányait (a Schönberg saját partitúráiban külön jelölt Hauptsatz és Nebensatz megkülönböztetés hiányzott a dirigens szemléletmódjából).

MÁV Szimfonikus Zenekar – április 12.*Fittler Katalin*

Papíron tetszetősebb volt az Olasz Kultúrintézetben rendezett est programja, mint végighallgatva. Az első részben vállaltan tudatosan jazz-hatásokat éreztető művek szerepeltek (Sosztakovics 1. jazz-szvitje, valamint Giampiero Sobrino szólójával Copland Klarinétversenye), a szünet után a Copland-művel csaknem egyidejűleg készült esz-moll szimfónia csendült fel, Prokofjev 111. opusza. A karmester Kesselyák Gergely mindhárom szám előtt szükségét érezte, hogy megszólítsa közönségét. Míg ez az első részben frapánsra sikeredett, sajnos, a szünet után nem élt azzal a lehetőséggel, hogy másfajta zenehallgatásra készítse fel közönségét (mégis köszönettel tartozunk neki az el-

mondottakért, mert hatásosabban közelítette a hallgatóságot a műhöz, mint az írott műsorismertető).

Az utóbbi évek keserű tapasztalata, hogy az elképzelt-feltételezett közönségigénynek engedelményeket tevő, fellazított műsorok ritkán váltják be a hozzájuk fűzött reményeket. Nyilvánvaló, hogy nem arra vezet a „nehezebb” műfajokra előkészítő út. Évtizedekkel ezelőtt pikánsnak tűnt szimfonikus koncerten jazzes számot hallani, esetenként lehetett remélni, hogy esetleg olyanokat is „becsalogat” egy szokatlan műsorszám, akik egyébként kerülnék a komolyzenét. De manapság, amikor a különbözőképp értelmezett világzenék divatját éljük, korántsem színiként, legfeljebb árnyalatként érzékeljük az ilyesfajta ritkaságokat-érdekességeket. Hatásuk igazából csupán olyankor van, ha az előadók szívvel-lélekkel játszzák, élvezik a műfaji kirándulást.

A MÁV Szimfonikusok alkalmi zenekari szólistái eljátszották a három rövid tánc-télt, de korántsem olyan ízesen-poénosan, mint amit Kesselyák táncos irányítása sejtetett. Afféle rendhagyó nyitánnyá alakult Copland zenéje – immár nagyobb apparátus tolmácsolásában – csupán annyiban jelentett újdonságot a hallgatóságnak, hogy a jelenlévők közül kevesen mondhatták el magukról, hogy korábban is hallották már (s főként, hogy élő előadásban) ezt a darabot. Hogy nem tudott igazán hatni, abban része lehetett annak, hogy a szólista túlságosan a kottára hagyatkozva játszotta szólamát. Önmagában a kottából való játék versenymű szólistájánál is lehet elfogadható, de amennyiben gátolja az interpretáció élő-eleven, a partnerekkel kommunikáló jellegét, megfosztja a hallgatókat az élmény lehetőségétől. Aki előreolvasta a kísérszöveget, s várta a szólókadencia beigért „valóságos jazz-improvizáció” jellegét, különösen csalódhatott.

Prokofjev VI. szimfóniája jelentette egyértelműen az est súlypontját. Itt talált leginkább magára a tovább bővített zenekar, itt voltak a legpregnánssabban megformált tematikus és motivikus szakaszok, s itt volt igazán hatása a karmester lelkesítő irányításának. Kesselyák „láttató” elképzelésében megformált szakaszokból épültek a tételek, s jól érvényesült a szingazdag hangszerelés. Meggyőző volt az intenzív tónus és nem tévesztette el ha-

tását a halk dinamika sem. Mindazonáltal nem tagadható, hogy nem volt könnyű az átállás a más mélységű-fajsúlyú kompozícióra – a előadóknak sem. Az első félidő hozzáállása kísértett, amikor a súlyos mondandójú szimfóniatételekben is eluralkodott egy-egy hangos területen a hangszeresek játéköröme. Aztán fokozatosan előtérbe került maga a kompozíció, s az együttes tagjai Prokofjev zenéjének hatása alá kerültek: egyre intenzívebbé vált a kifejezés, a tolmácsolás szándéka. Aki most ismerkedett Prokofjev VI. szimfóniájával, minden bizonnyal úgy tartja számon, hogy máskor is szívesen meghallgatná.

Óbudai Danubia Zenekar – április 14.

Fittler Katalin

A Danubia + Nemzeti bérlet záróestje Itáliai barangolást ígért, műsorán Rossini: Semiramis-nyitányával, Paganini: D-dúr hegedűversenyével és Respighi Rómatriológiájának két darabjával (Róma kútjai és Róma fényői). Az élet úgy hozta, hogy módosult az „útiter”, a lengyel-magyar alapítású Bem József díj átadása alkalmából, s a megjelent rangos vendégek tiszteletére egy Chopin-noktürn is elhangzott (az átírat-készítő kiléte titokban maradt). Több apróság adott okot bosszankodásra (a zenekar nevének kétszeri hibás említése, s a szólista neve a konferáláson túl az immár szokásosan gyenge színvonalú ismertetőt tartalmazó szórólapon is hibásan szerepelt). Ami a hallgatnivalót illeti, ott kevesebb okunk lehetett a panaszra. Hatásos volt a Rossini-nyitány előadása, ugyanakkor messze elkerülték a hatásvadász megoldások csábításait. Szalai Antal szólójával Paganini I. hegedűversenye is nélkülözte a hivalkodást. A szólista technikai problémát nem ismerő biztonsággal játszott, már-már szerény visszafogottsággal (ezáltal nem szólama bravúros részleteire irányította a figyelmet). Éppen ez eredményezte, hogy kirobbanóan hatott a finálé-tétel. Dirigense, Héja Domonkos vezényletével a hegedűversenyt követően közös ráadással készült a szólista és az együttes, stílusosan Paganini-tétellel. Nem is maradhatott el a hálás tetszésnyilvánítás!

Az Óbudai Danubia Zenekar figyelemreméltó sajátossága, hogy hegedűsei a darabok-kívánata bármely funkcióban ma-

gától értetődő természetességgel játszanak. Tehát, a prímshólam meggyőzően tud kísérni is, épp annyi súllyal, amennyit az adott faktúra megkíván. Hasonlóképp, a brácsa intenzíven, szép tónussal képes dalolni, s igényességben nem maradnak le a mélyvonósok sem. Ilymódon a vonósok kiegészítettsége sohasem eredményez jellegtelenséget, hanem az adott zenei faktúra arányos felrakását teszi lehetővé.

Teljes szépségében pompázott a két Respighi-mű, karakterek és hangulatok sorjázta, elismerésre méltóan kelt hangzó életre a bravúros hangszerelés (a hagyományos zongorahangot persze nem tudja pótolni elektronikus utódáé), és élményforrásnak bizonyult a hangfelvételtől bejátszott csalogányhang is. Mindig öröm alapító karmesterével hallani a zenekart, mert az idők folyamán állandó játékosok mellett az időről-időre megjelenő újak is érzékenyen követik irányítását. Héja Domonkos tehát részben számíthat arra, hogy félszavakból is értik egymást, részben pedig biztos lehet abban, hogy a pódiumon mozdulataival kért korrekciók azonnal megvalósulnak. Megunthatatlan élmény olyan zenekari estet hallgatni, ahol a karmester nem „lekísér”, hanem felelősséget vállal a pillanatról pillanatra kialakuló hangzás teljes folyamataiért. Ilyesfajta lényegre-figyelő aktivitás tette élménnyé Respighi zenéjét.

Úgy tűnik, otthonra talált a Danubia a Nemzeti Színházban. Nemcsak akusztikailag ismerték ki a hangzásteret, hanem a színpad-kínálta lehetőségeket is kiaknázzák. A zárótétel befejezésének hatásosságához ezúttal a rézfúvósok „megemelése” járult hozzá.

Biztató, hogy az ideai zárókoncerten már megismerhettük a következő évad tervezett programját. Eszerint folytatódik az együtműködés a Nemzeti Színházzal.

Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara – április 16.

Fittler Katalin

Műsorváltozás következtében hallhatták az Erkel- és Mahler-bérlet tulajdonosai J. S. Bach János-passióját. Példaadó az a körültekintés, amellyel ennek ellenére gondoskodtak a közönség tájékoztatásáról. Amit oly gyakran kénytelen hiányolni

kritikus, és nélkülözni hallgató, most rendelkezésre állt: kellő mennyiségben két nyelvű szövegkönyv (ráadásul olyan volt a megvilágítás, hogy használni is lehetett!).

Bachnak ezt a rövidebb terjedelmű, ugyanakkor drámaibb szenvedéstörténetét lehet már-már elidegenítve, távolságtartással megszólaltatni, amikor pusztán a mű szakralitása hat – vagy pedig a barokk korban szinte konkrét jelentéstartalommal felruházott fordulatokat értően interpretálni, kisebb-nagyobb formarészekből felépítve a monumentális épületet. Bármelyik szélsőséges megoldás (vagy köztes verzió) mellett kötelezi el magát az előadógárda, teljesítményük elsődlegesen azon mérhető le, hogy milyen hatást gyakoroltak a hallgatósággra. Tény, hogy ismert a történet, meglepetés-elemet aligha várhatunk – de ha csupán a szó mechanikus értelmében történik reprodukció, a megrendülés elmarad.

Ami magát a hatást illeti, érzelmi töltését talán csökkentette a szövegértésre fordított figyelem – ez is magyarázza a mérleg serpenyőinek az ingadozását. De ha valaki – viszonylag alapos műismeret birtokában – nem foglalkozott a szöveggel, akkor sem jött létre katarzis.

Mégsem marasztalandó el az előadás, mivel lehetőséget nyújtott fiatal énekeseknek szólista-szerepben való megmértetésre. Az est igazi élményét a Zeneakadémia mesterképzős hallgatója, Vörös Szilvia jelentette. Altokban sohasem bővelkedő oratóriuménekes-gárdánk értékes utánpótlását köszönhetjük személyében. Minden bizonnyal kihívást jelentett számára a megannyi világnagysággal felvételekről ismert áriák megszólaltatása – s e feladatnak kivételes perfekcióval tett eleget. Biztos zenei elképzelés birtokában úgy énekelt, hogy szólamának technikai nehézségei észrevétlenek maradtak a hallgatók számára (mindenesetre, a hosszan kitartott hangok életbentartását úgy oldotta meg, hogy lehetetlen volt nem figyelni technikai felkészültségére). A passió-előadásnak kétségkívül a testo, az evangelista a főszereplője. Szapanos Tibor még viaskodott e szólammal, melynek során gyakran vettük észre, hogy nem mindig az szól, amit zeneileg elképzelt az énekes (amikor idő előtt kezdett fogyni a levegője, ráerősített; nemegyszer a záróhang szándékolatlan

hangsúlyt kapott, máskor az utolsó szótagot szinte úgy passzírozta ki magából). Érzékeny zeneiségre vallott viszont a melizmák kidolgozása, amelyek mindig a szöveg-tartalmat láttatóan domborítják ki. A szoprán Baráth Emőkéhez érezhetően az operák világa áll közelebb; áriáiban megpróbálta odavarázsolni a színpadot. Jézus szerepét Horváth Ádám énekelte – az ő megváltó-elképzelése korántsem azonos a barokk elképzeléssel; Jézusa romantizálóan érvel, néha a szöveg szavait festi, ahelyett, hogy például a költői kérdésnél a választ-nem-várast éreztetné. Általában az egyszerűsége nincs kifejezőeszköze, az „es ist vollbracht” bármilyen szépen hangzott, teátrálisra sikeredett. A másik basszista, Kovács István esetében jótékonyan érvényesült az oratóriuménekülésben való jártassága – karaktereket, hangulatokat, érzéseket és gondolatokat egyaránt meggyőzően közvetített. Az est emlékezetes részlete a XXXII. szám (basszusária és korál), a második formai cezúrát követően.

A Magyar Rádió Énekkara előadásában különböző mértékben voltak elhíhetők (és elhíthető erejűek) a korálok, a Budapesti Filharmóniai Társaság Zenekara követte elnök-karnagya, Győriványi Ráth György utasításait.

Az ő elképzelése szerint a drámaiság hatásosabban valósítható meg, ha kissé gyorsítja a mű „esemény-ritmusát”. Nem tudom, kiben nem bízott eléggé, az előadók szuggesztivitásában, vagy a közönség figyelmében, mindenesetre feltűnően pergette a recitativ jeleneteket. Ennek következtében néha még a zenei lecsengések is sérültek – a történet végigélésévéig gondolása pedig afféle gyorsolvasós átismétléssé változott. A zenei következetesség pedig néha oda vezetett, hogy a fokozás során olyan tempóhoz ért, amelyet tartani is nehéz, nem pedig ráadásul érthetően formáltan tolmácsolni a mondatot. Érdekes megoldást alkalmazott több korálban, amikor az azonos hosszúságú sorok sorjázását előre kiszámíthatatlan (váratlan) helyen fermatával megakasztotta, s a folytatás dinamikailag is más síkon következett. Mégis, egyszerűségével legmegindítóbb a XXII. korál volt (Durch dein Gefängnis, Gottes Sohn...). A zenekari hangzás vitális volt, néha talán dinamikailag kevéssé árnyalt, az obligát szólamok kivitelezésére egyenetlen színvonalon került sor. A karmester munkáját

jótékonyan segítették a billentyűs continuo remek játékosai.

Pannon Filharmonikusok – április 21.

Csengery Kristóf

Az elmúlt években a magyar közönség sorra megismerhette a világszerte sikereket arató, új finn karmesteriskola legfontosabb képviselőit: járt Budapesten Jukka-Pekka Saraste, Sakari Oramo és Esa-Pekka Salonen – már csak Osmo Vänskä hiányzik a listáról (ő, ha jól tudom, még nem vendégszerepelt hazánkban). A felsorolt neveket nemcsak a finn származás köti össze, de az is, hogy valamennyien a helsinki Sibelius Zeneakadémián tanultak, s mind az elismert karmester-pedagógus, Jorma Panula neveltjei. Akárcsak a náluk valamivel fiatalabb Olari Elts, aki nemrég a pécsi Pannon Filharmonikusok élén lépett fel a Művészetek Palotájában. Fellépés helyett írhatná a kritikus úgy is, hogy bemutatkozott, mostani magyarországi látogatása azonban nem az első volt, hiszen az idén 41 éves művész 2008-ban már vezényelte Marschner A vámpír című operáját a Szegedi Nemzeti Színházban – akkor is a Pannon Filharmonikusok együttese volt a szimfonikus partner.

Brahmsi keretben Sosztakovics: az est folyamán a 19. századi német komponista Tragikus nyitánya (op. 81 – 1880) és 1. szimfóniája (op. 68 – 1876) előzte meg, illetve követte a műsor középpontjába helyezett 20. századi alkotást, az orosz zeneszerző 1. hegedűversenyét (a-moll, op. 99 – 1948). Mielőtt a karmester és a zenekar teljesítményére térnénk, essék szó a Sosztakovics-koncert szövegről. Baráti Kristóf (1979) a Magyarországon ritkán hallható és kevéssé ismert művet úgy tolmácsolta, azzal az anyanyelvi biztonsággal, amelyben legtöbbször csupán a népszerű repertoárdarabok részesülnek. A kompozíció értékeit az előadás a lehető legintenzívebb azonosulással képviselte, ezzel is meggyőzően érvelve amellyel, hogy Sosztakovics 1. hegedűversenye, ez a rendhagyó, lassú–gyors–lassú–gyors tételbeosztású, négytételű szerkezet, a zenetörténet talán leghosszabb és legjelentősebb – önálló tételhez illő rangú és persze a szerző által írt – cadenzájával, vitathatatlanul remekmű, a 20. század nagy, tragikus vallomástételeinek egyike.

Említhetnénk a nyitótétel végtelen kantilénáját, a szólóhangszer bölcs és sokatmondóan hűvös hangját, amely mintha a tudás angyalát idézné, oly tisztán szólalt meg, a pokoljáró 2. tétel ádáz megátalkodottságát, fanyar ízeit és indulókarakterinek kiélezett ritmikáját, a harmadik tétel fájdalmas líráját, és persze a cadenza grandiozitását, végül a burleszkfinálé hatalmas lendületét és ördögi sodrát – bármilyen konkrét példát idéznénk is azonban Baráti Kristóf előadásmódjának jellemzésére, alighanem valamennyinél fontosabb az előadói alapmagatartás, amely mindezt egységbe foglalja. Ez a legteljesebb egyszerűség, amely minden előadói eszközt vagy modort mellőzve, csak a műben foglalt tartalmakra összpontosít. Nagy erejű, szuggesztív, hiteles olvasatban szólalt meg Sosztakovics 1. hegedűversenye, Baráti Kristóf pedig a kitörő ovációval ünneplő közönséget két ráadással ajándékozta meg: először Bach Adagióját (a g-moll szólószonáta nyitótétele, BWV 1001), majd Eugène Ysaÿe Obsessionját (az op. 27, no. 2-es szólószonáta nyitótétele) hallottuk tőle.

Olari Elts feszes, kimért mozdulatokkal vezényel, kicsit talán indulatosan és szögletesen (e mozdulatkészlet megszokásához kétségkívül kell néhány perc), de egyszersmind nagyon pontosan és dinamikusán, jól lendületbe hozva a zenekart. A Tragikus nyitány előadásában telt, tömör hangzás született pálcája alatt: a hangsúlygazdag muzsikálás mindenekelőtt a darab határozottságát, sötét színeit és drámai indulatait nyomatékosította. Az 1. szimfóniában tetszett a nyitótétel formálásának összeszedettsége, öröm volt hallani az E-dúr Andante sostenuto világos vonós tónusát, karcsú oboa- és jól formált klarinét-szólóját. Az Un poco allegretto e grazioso kellemesen mozgékony karaktere ismét új szintet hozott a produkcióba, végül pedig méltóképp koronázta meg a Pannon Filharmonikusok előadását a finálé erőteljes pátoszu, sodró lendületű, szuggesztív tolmácsolása. A himnusz-dallam bemutatásakor mind a kürt, mind a fuvola imponálóan helytállt. Remek zenekari produkciók születtek ezen az estén: emlékezetemben kutatva fel sem tudom idézni, magyar vidéki együttestől az elmúlt években mikor hallottam ilyen kiváló teljesítményt. Olari Elts olyan karmester, akit a Pannon Filharmonikusoknak a jövőben is érdemes lesz visszahívniuk.